

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет

Остафійчук Олег Миколайович

Облік і аудит нематеріальних
активів та економічний аналіз
ефективності їх використання

071 "Облік і оподаткування»

Автореферат
на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Івано-Франківськ – 2023р.

Зворотна сторінка титульного листа

Дипломна робота виконана в Прикарпатському національному університеті
імені Василя Стефаника

Науковий керівник:

Кандидат економічних наук, доцент заступник декана економічного
факультету доцент кафедри обліку і оподаткування
Шкроміда Віталій Васильович

(науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, посада, прізвище, ім'я, по
батькові)

Рецензент:

Кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів

Плець Іван Іванович

(науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Захист відбудеться «26» червня 2023р.

Завідувач кафедри

(підпис) (ім'я та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність нематеріальних активів та їх класифікація з метою обліку і аудиту

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку, аудиту та аналізу нематеріальних активів

1.3. Особливості визнання та оцінки нематеріальних активів: вітчизняна і зарубіжна облікова практика

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У ТОВ «ІННОВАЦІЯ»

2.1. Організація обліку нематеріальних активів на підприємстві

2.2. Методичні особливості обліку нематеріальних активів

2.3. Порядок відображення нематеріальних активів у звітності підприємства

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Особливості аудиту нематеріальних активів на підприємстві

3.2. Аналіз структури і динаміки руху нематеріальних активів у контексті проведення внутрішнього аудиту на підприємстві

3.3. Труднощі обліку і аудиту нематеріальних активів та шляхи їх вирішення

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Важливою основою функціонування бізнесу є його активи. Вони становлять сукупність оборотних і необоротних засобів виробництва, що використовуються в підприємницькій, фінансовій та інвестиційній діяльності. Доступність цих ресурсів для бізнесу, засоби, за допомогою яких вони створюються, і ефективність, з якою вони використовуються, є предметом діагностики активів в економіці підприємства. Від правильного визначення розміру та структурування активів за рахунок оптимальних джерел фінансування залежить швидкість реалізації інноваційної або виробничої стратегії розвитку підприємства. У свою чергу, процес використання активу показує, наскільки керівництво прийняло оперативні рішення щодо досягнення поставлених цілей. Таким чином, теоретична демонстрація та аналіз активів підприємств є актуальними.

За останні роки бізнес-середовище української економіки зазнало значних змін, а нове стратегічне мислення все більше схиляється до глобалізації бізнесу та трансформації до нової моделі економічного зростання, яка має бути тісно пов'язана з соціальною інформатизацією. Динамічні зміни зовнішнього середовища призводять до збільшення кількості інформації, швидкої зміни різноманітності та доступності інформації. Кожна подія, яка відбувається в життєвому циклі бізнесу, несе інформаційне навантаження, яке можна врахувати лише шляхом створення оптимального та адекватного обліково-аналітичного забезпечення для прийняття стратегічних рішень на основі системного підходу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана в межах науково-дослідної тематики кафедри обліку і оподаткування Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Мета дослідження полягає у вивченні обліку і аудиту нематеріальних активів та економічного аналізу ефективності їх використання.

Відповідно до поставленої мети необхідно виконати ряд завдань, а саме:

- вивчити поняття нематеріальних активів, їх класифікація та критерії визнання;

- дослідити нормативно-правове забезпечення обліку нематеріальних активів підприємства;
- розглянути документальне відображення та узагальнення інформації про нематеріальні активи у звітності підприємства;
- проаналізувати особливості обліку нематеріальних активів на підприємстві;
- розглянути особливості аудиту та аналізу нематеріальних активів на підприємстві.

Об'єктом дослідження є облік і аудит нематеріальних активів та економічний аналіз ефективності їх використання.

Предметом дослідження є нематеріальні активи.

Методи дослідження. Методологічною основою досліджень є системний підхід до розкриття економічної сутності нематеріальних активів, їх амортизації та процесу відтворення. До основних методів дослідження, використаних автором, слід віднести діалектичний та структурно-функціональний методи.

Теоретична база. Обґрунтуванням сутності та класифікації активів підприємства займалися такі науковці як І. О. Бланк, І. М. Головченко, Л. О. Коваленко, В. В. Ковальов, Г. О. Партин, Н. В. Петруня, А. М. Поддєрьогін, Ю. Я. Римар, К. В. Романчук, В. С. Семйон та інші, проте в їх працях наявні різні підходи до трактування цього поняття та відсутня чітко розроблена система їх поділу.

Інформаційно-аналітична база. Під час проведення дослідження були проаналізовані праці провідних вітчизняних та зарубіжних економістів, нормативно-правові акти, дані поточного обліку та фінансова звітність ТОВ «Інновація».

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці основних напрямів і рекомендацій з удосконалення системи облікового забезпечення використання та достовірної оцінки нематеріальних активів, спрямованих на забезпечення їх збереження.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури. Загальний обсяг роботи – друкованого тексту, 3 таблиці. Список використаних джерел містить 67 найменувань на 8 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У розділі 1 «Теоретичні основи обліку, аудиту та аналізу нематеріальних активів підприємства» досліджується економічна сутність нематеріальних активів та їх класифікація з метою обліку і аудиту. Розглядається нормативно-правове регулювання обліку, аудиту та аналізу нематеріальних активів. Розглянуто особливості визнання та оцінки нематеріальних активів: вітчизняна і зарубіжна облікова практика.

У розділі 2 «Особливості обліку нематеріальних активів У ТОВ «Інновація»» аналізується організація обліку нематеріальних активів на підприємстві. Вивчаються методичні особливості обліку нематеріальних активів. Розглядається порядок відображення нематеріальних активів у звітності підприємства.

У розділі 3 «Особливості аудиту та аналізу нематеріальних активів на підприємстві» вивчаються особливості аудиту нематеріальних активів на підприємстві. Здійснено аналіз структури і динаміки руху нематеріальних активів у контексті проведення внутрішнього аудиту на підприємстві. Розглянуто труднощі обліку і аудиту нематеріальних активів та шляхи їх вирішення.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено теоретичне узагальнення і вивчено поняття нематеріальних активів, їх класифікація та критерії визнання. Нематеріальні активи є важливою складовою частиною сучасного бізнесу, що дозволяють компаніям створювати, зберігати і використовувати велику кількість цінності, не зв'язаної з матеріальними ресурсами. Основні висновки про поняття нематеріальних активів включають наступне:

Нематеріальні активи включають ідеї, знання, ноу-хау, бренди, патенти, авторські права, торгові марки, ліцензії, програмне забезпечення, бази даних та інші неконкретні активи. Вони не мають фізичної форми, але можуть мати значну економічну вартість.

Нематеріальні активи можуть бути ключовими джерелами конкурентної переваги для компаній. Вони дозволяють створювати унікальні продукти та послуги, підвищувати відданість клієнтів, зміцнювати бренд та залучати нових інвесторів. Ці активи також можуть бути використані для здійснення ліцензування або спільної розробки продуктів, що сприяє розширенню ринку та збільшенню прибутку.

Оцінка нематеріальних активів може бути складною задачею через їх неконкретну природу. Компанії повинні використовувати методики, які враховують їх поточну й майбутню економічну вартість. Такі методики можуть включати порівняльний аналіз, розрахунок майбутніх прибутків, вартість заміни та інші підходи.

Досліджено нормативно-правове забезпечення обліку нематеріальних активів підприємства. Нормативно-правове забезпечення обліку нематеріальних активів підприємства є важливою складовою ефективного фінансового управління і забезпечує правильне визнання, вимірювання, представлення та відображення цих активів у фінансовій звітності. Основні висновки щодо нормативно-правового забезпечення обліку нематеріальних активів підприємства включають наступне:

Багато країн мають законодавство, яке регулює облік нематеріальних активів. Це можуть бути внутрішні нормативні акти, які встановлюють загальні принципи та правила, або міжнародні стандарти фінансової звітності, такі як МСФЗ (Міжнародні стандарти фінансової звітності).

Нормативи зазвичай надають класифікацію нематеріальних активів та вимоги щодо їх розпізнавання та вимірювання. Це може включати визначення критеріїв для визнання активу, визначення його корисного терміну, визначення методів вимірювання вартості тощо.

Нормативи можуть встановлювати вимоги щодо проведення оцінки нематеріальних активів. Це може включати визначення прийнятих методів оцінки, таких як вартість заміни, ринкова вартість або вартість використання. Деталізоване описання процедур оцінки та документації може також вимагатися для забезпечення прозорості та достовірності оцінки.

Документальне відображення та узагальнення інформації про нематеріальні активи у звітності підприємства є важливим процесом для забезпечення якісної та достовірної фінансової звітності. Основні висновки про документальне відображення та узагальнення інформації про нематеріальні активи у звітності підприємства включають наступне:

Для забезпечення достовірності інформації про нематеріальні активи, підприємство повинно вести детальну документацію. Це можуть бути договори про придбання або створення активу, правові документи, ліцензії, патенти, докази про реєстрацію прав на активи та інші документи, що підтверджують їх існування та вартість.

Підприємство повинно узагальнювати інформацію про вартість нематеріальних активів у своїй фінансовій звітності. Це може включати вартість придбання або створення активу, амортизацію активу протягом його корисного терміну, а також інші фактори, що впливають на вартість активу.

Підприємство повинно дотримуватися вимог нормативно-правового забезпечення щодо відображення нематеріальних активів у своїй звітності. Це включає дотримання стандартів фінансової звітності, законодавчих вимог та рекомендацій органів регулювання.

Проаналізовано особливості обліку нематеріальних активів на підприємстві. Особливості обліку нематеріальних активів на підприємстві включають ряд аспектів, які вимагають особливої уваги та підходу. Основні висновки про особливості обліку нематеріальних активів на підприємстві включають наступне:

- Відмінність нематеріальних активів полягає у їх нематеріальній та неконкретній природі, що може робити визначення їх вартості та оцінка складними завданнями. Потрібно мати чіткі критерії для визначення, коли актив може бути визнаний та які витрати можна включити до його вартості.

- Оцінка нематеріальних активів також може бути складною через їх неконкретну природу. Компанії повинні розробляти методи оцінки, які враховують поточну та майбутню економічну вартість активів. Це може включати порівняльний аналіз, розрахунок майбутніх прибутків, вартість заміни та інші підходи.

- Нематеріальні активи підлягають амортизації, яка відображає втрату їх вартості протягом часу. Однак, методи амортизації для нематеріальних активів можуть відрізнятися від тих, що застосовуються для матеріальних активів. Підприємство повинно встановити адекватні методи амортизації та визначити корисний термін для кожного нематеріального активу.

- Нематеріальні активи можуть зазнавати змін у своїй вартості протягом часу через фактори, такі як знос, зміни на ринку, технологічні зміни, зміни управлінської стратегії тощо. Підприємство повинно відстежувати ці зміни і вносити коригування до вартості нематеріальних активів відповідно до встановлених правил та політик.

- Нематеріальні активи, такі як патенти, авторські права або торгові марки, часто пов'язані з правовими аспектами. Підприємство повинно вести облік та відображати інформацію про правовий статус цих активів, включаючи дати та терміни дії правових захистів.

Підприємства повинні включати відповідну дисклозуру щодо нематеріальних активів у своїй фінансовій звітності. Це включає викладення достовірної інформації про вартість активів, методи їх визначення, амортизацію та ризики, пов'язані з цими активами.

Нематеріальні активи можуть бути підвищеним ризиком для підприємства, оскільки їх вартість може змінюватися швидко або вони можуть стати застарілими. Підприємство повинно розробляти ефективні стратегії та політики управління ризиками, пов'язаними з нематеріальними активами, для забезпечення їхньої ефективної управління та збереження вартості.

Загалом, облік нематеріальних активів на підприємстві вимагає спеціального підходу та уваги до їхньої унікальної природи та особливостей.

Розглянуто особливості аудиту та аналізу нематеріальних активів на підприємстві. Особливості аудиту та аналізу нематеріальних активів на підприємстві включають ряд факторів, які варто враховувати для забезпечення точності та достовірності оцінки та управління цими активами.

СПИСОК ОСНОВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутнік-Сіверський О. Економіко-правовий погляд щодо розвитку обліку нематеріальних активів на шляху до неоекономіки. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. № 6. С. 109–122.
2. Гамова О., Козачок І. Шляхи вдосконалення обліку та аудиту нематеріальних активів на підприємстві. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2019/39.pdf (дата звернення: 13.06.2023).
3. Лаговська О. А., Лоскоріх Г. Л. Формування облікової політики ІТ-підприємств. Modern Economics. 2020. № 19. С. 108–113.
4. Лепетан І. М. Визнання нематеріальних активів у обліковій політиці підприємства. Ефективна економіка. 2019. № 12.
5. Овсяк Н. В., Лесько М. О. Облік нематеріальних активів згідно національних та міжнародних стандартів: шляхи вдосконалення. Економіка та суспільство. 2021. Вип. № 31.
6. Пантелеєв В. П. Інноваційна природа облікової політики підприємства в умовах постіндустріальної економіки. Облік і фінанси. 2020. № 2. С. 39–49.
7. Федорова І. В. Амортизація нематеріальних активів у контексті облікової політики: актуальна проблематика. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2018. Вип. 20. Ч. 3. С. 101–105.
8. Чебанова Н. В., Яковенко С. Л. Облікова політика – основний елемент системи бухгалтерського обліку. Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». 2018. № 1. С. 139–148.
9. Шевців Л. Ю., Мосолова Ю. О. Облікова політика в управлінні діяльністю підприємств за умов гармонізації обліку та звітності. Бізнес Інформ. 2020. № 3. С. 260-269.
10. Ясишена В. В. Основні аспекти формування облікової політики нематеріальних активів підприємств. Інноваційна економіка. 2019. № 5–6. С. 149–157.

